

Krzysztof Warchałowski

Międzynarodowa Konferencja "Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie" : Stowarzyszenie Kanonistów Polskich - Wydział Nauk Prawnych KUL - Sąd Biskupi w Sandomierzu, Sandomierz 13-14 IX 1999 r.

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 42/3-4, 263-272

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Międzynarodowa Konferencja „Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie” Stowarzyszenie Kalskich – Wydział Nauk Prawnych KUL – Sąd Biskupi w Sandomierzu
Sandomierz 13 – 14 września 1999 r.**

W dniach 13 – 14 września 1999 r. odbyła się w Sandomierzu Międzynarodowa Konferencja na temat: *Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie*, zorganizowana przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnych TN KUL oraz Sąd Biskupi w Sandomierzu dla uczczenia 600 – lecia Oficjalatu Sandomierskiego.

Spotkanie zainaugurowane zostało uroczystą mszą św. koncelebrowaną odprawioną pod przewodnictwem Biskupa Diecezji Sandomierskiej prof. dr hab. Wacława Świerza wskiego w kościele katedralnym.

Część merytoryczną spotkania, które odbywało się w Domu Katolickim przy ul. Mariackiej 12 rozpoczął ks. dr Waldemar Gałązka, Wikariusz Sądowy Sądu Biskupiego w Sandomierzu. W imieniu gospodarzy i organizatorów powitał zaproszonych gości: ks. bp. prof. dr. hab. Tadeusza Pieronka, ks. bp. dr. Mariana Zimałka, ks. bp. mgr. Edwarda Frankowskiego, ks. bp. lic. Vladimira Filo (Bratysława), prof. dr. hab. Krzysztofa Nersa – vice-ministra finansów, ks. prof. dr. hab. Andrzeja Dziegę – Dziekana Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, prof. dr. hab. Hainera Marre (Essen), prof. dr. hab. Giorgio Feliciani (Mediolan), ks. prof. dr. hab. Jiri R. Tretera (Praga), ks. prof. dr. hab. Jana Dudziaka (PAT Kraków), prof. dr. hab. Wojciecha Góralczyka (WSiZ Warszawa), ks. lic. Leszka Czerwińskiego (Salamanca) oraz wszystkich uczestników Konferencji.

Następnie Ks. dr Gałązka zaprosił do stołu prezydialnego: ks. bp prof. dr. hab. Wacława Świerza wskiego, ks. bp. dr. Mariana Zimałka, ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego (KUL, ATK).

Pierwszy referat pt. *600 lat sądownictwa kościelnego w Sandomierzu* wygłosił w zastępstwie ks. bp dr. Stefana Siczka (Radom) ks. mgr Adam Łukiewicz.

Źródła nie przechowały dokładnej daty powstania oficjalu w Sandomierzu. Wydaje się jednak, że należy tę datę umieścić w ostatnim dziesięcioleciu XIV wieku i przypisać erekcję oficjalu sandomierskiego biskupowi krakowskiemu Piotrowi Wysowowi, który kierował diecezją w latach 1392-1412. W kościele polskim, już od chwili pojawienia się pierwszych oficjalatów okręgowych, wytworzyła się praktyka erygowania nowych urzędów oficjalskich w siedzibach archidiaconów, a uprawnienia oficjalatów foralnych pod względem terytorium pokrywały się z uprawnieniami archidia-

konów. Pod tym względem wyjątkową i niespotykaną w innych przypadkach pozycję zajmuje foralny oficjałat w Sandomierzu. Jurysdykcji tego oficjała zostały poddane dwa archidiakonaty: sandomierski i zawichojski. Nie wiemy, w jakiej formie określił biskup teren jurysdykcyjny oficjała sandomierskiego, ponieważ nie zachował się dekret erekcyjny. Wiadomo jednak, że sprawy archidiakonatu zawichojskiego prowadzono w Sandomierzu bez żadnych zastrzeżeń czy ekscencji. Z dostępnego materiału źródłowego wnioskujemy, że do czasu recepcji uchwał Soboru Trydenckiego przez Biskupów Polskich oficjałowie sandomierscy piastowali urząd aż do śmierci lub pozbawienia urzędu; jurysdykcja ich nie ulegała zawieszeniu z chwilą wakansu na stolicy biskupiej, co wskazuje, że posiadali władzę sądowniczą zwyczajną. Nie możemy dokładnie określić daty zakończenia oficjałatu sandomierskiego. Księgi kończą się na roku 1763, ale nie znaczy to, że wtedy zakończyło się funkcjonowanie urzędu.

Po zakończeniu funkcjonowania oficjałatu w Sandomierzu nie powstała pustka. Tuż przed utworzeniem diecezji sandomierskiej w roku 1818 car wydał zgodę, aby ze względu na zajęcia senatorskie biskupów każda diecezja miała biskupa pomocniczego. W diecezji sandomierskiej był on zarazem oficjałem i wikariuszem generalnym. Taka sytuacja trwała aż do roku 1929 kiedy to biskup Paweł Kubicki zrzekł się stanowiska oficjała. Uprawnienia oficjała obejmowały szeroki zakres spraw. Niektórzy z nich osobiście przewodniczyli w procesach małżeńskich, z uwagi na głośną walkę w Królestwie Kongresowym o jurysdykcję sądową nad małżeństwami. Na mocy Kodeksu Napoleona w 1808 r. małżeństwo potraktowane zostało jako umowa cywilna i poddane kompetencji sądów państwowych. Stąd zrodziła się dwutorowość na tym odcinku i opór wobec obcego, narzuconego prawa. Z tego względu administrator diecezji ks. Klemens Bączkiewicz utworzył w 1836 r. wyodrębniony z Konsystorza Jeneralnego *Judicium Causarum Matrimonialium*, któremu sam przewodniczył. Odtąd wszystkie sprawy małżeńskie katolików rozpatrywał sąd biskupi, kierując się przepisami prawa kościelnego i ustawą państwową z 1836 r.

Ostatnie lata funkcjonowania Sądu Sandomierskiego wiążą się z osobą biskupa Edwarda Materskiego, który przeniósł w roku 1984 siedzibę sądu diecezjalnego z Sandomierza do Radomia. Z chwilą reorganizacji diecezji i prowincji kościelnych w Polsce, na mocy bulli Jana Pawła II *Totus tuus Poloniae Populus* z dnia 25 marca 1992 r. Trybunał znajdujący się w Radomiu został Sądem Biskupim nowoutworzonej diecezji radomskiej, a w Sandomierzu powołano nowy Sąd, który pod kierunkiem ks. dr. Waldemara Gałązki kontynuuje tradycje sądownictwa sandomierskiego.

Sesja popołudniowa, której przewodniczył ks. prof. dr hab. Jan Dudziak (PAT), rozpoczęła się referatem wprowadzającym wygłoszonym przez ks. prof. dr hab. Józefa Krukowskiego.

Problematyka konferencji *Systemy finansowania instytucji kościelnych w Europie* jest rozległa i skomplikowana. Jej zakres obejmuje zespoły norm, należące do różnych

systemów prawa, dotyczących gromadzenia przez instytucje kościelne dóbr materialnych, zwanych dobrami doczesnymi Kościoła, zarządzania nimi i wydatkowania na cele związane z realizacją misji Kościoła.

Finansowanie instytucji kościelnych jest elementem składowym szerszej problematyki stosunków między państwem i Kościołem. Wchodzi więc w zakres zainteresowań nie tylko prawa kanonicznego, ale również prawa stanowionego przez państwo, na którego terytorium Kościół rozwija swoją działalność. Każde państwo tworzy własny system swych relacji z Kościołem i innymi związkami wyznaniowymi.

Zarysowana problematyka podczas konferencji zostanie rozpatrzona w aspekcie porównawczym, tzn. na przykładzie wybranych państw europejskich: Niemiec, Włoch, Hiszpanii, Węgier, Czech, Słowacji i Polski. Wybór tych państw nie jest przypadkowy. Państwa te mają ustrój oparty na podobnym modelu relacji państwo – Kościół. Jest to model demokratycznego państwa świeckiego, w wersji separacji skoordynowanej, zwanej też separacją przyjazną.

Tematyka konferencji obejmuje trzy główne wątki:

- 1) Jakie jest stanowisko Kościoła katolickiego na temat prawnego zabezpieczenia środków materialnych, niezbędnych do pełnienia swej misji w świecie?
- 2) Jakie są systemy finansowania instytucji kościelnych w państwach europejskich, opartych na podobnym modelu relacji państwo – Kościół?
- 3) Jakie są regulacje prawne i jak funkcjonuje na mocy obowiązujących ustaw system finansowania instytucji kościelnych w Polsce?

Po wprowadzeniu w tematykę spotkania przez ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego, jako pierwszy referat wygłosił prof. dr. hab. Heiner Marce, w którym przedstawił niemiecki system finansowania instytucji kościelnych.

Podstawą powstania podatku na Kościół w Niemczech było nieprawne wywłaszczenie dóbr kościelnych przez państwo dokonane na mocy zarządzenia z 1803 r. Niemieccy książęta, którzy przejęli wówczas dobra kościelne, zobowiązali się w ramach rekompensaty do udzielania Kościołowi potrzebnej pomocy. Sytuacja ta znalazła swoje odzwierciedlenie w niemieckim systemie prawnym.

Obecnie podatek kościelny ma swoje prawne umocowanie w art. 140 Konstytucji RFN, konstytucjach poszczególnych Krajów Związkowych oraz w umowach konkordatowych zawieranych przez te Kraje ze Stolicą Apostolską.

Obowiązek płacenia podatku kościelnego rozpoczyna się pierwszego dnia miesiąca od momentu przyjęcia do Kościoła, a kończy z chwilą śmierci lub przez oświadczenie zainteresowanego o wystąpieniu z Kościoła. Zgodnie z orzeczeniem Najwyższego Sądu Konstytucyjnego w małżeństwach mieszanych małżonek nie należący do Kościoła nie płaci podatku kościelnego, a będący wyznania rzymsko – katolickiego jest opodatkowany podatkiem kościelnym pobieranym od jego dochodów. Podatek kościelny w Niemczech wynosi 8 lub 9% podstawy opodatkowania.

Po zjednoczeniu Niemiec 3. 10. 1990 r. w przyłączonych Krajach Związkowych RFN przywrócono podatek kościelny. W ten sposób nawiązano nie tylko do starej ogólnoniemieckiej tradycji konstytucyjnej, ale także z dniem 1. 01. 1991 r. stworzono jednakowy system finansowania Kościoła w zjednoczonych Niemczech.

Po wygłoszonym referacie przewodniczący ks. prof. dr hab. Jan Dudziak podziękował prof. Marcei i zaprosił wszystkich do dyskusji, w której udział wzięli m. in.: ks. prof. dr hab. Józef Krukowski (KUL, ATK), prof. dr hab. Wojciech Góralczyk (Warszawa), ks. dr Waldemar Gałązka (Sandomierz), ks. dr Zygmunt Lis (Sandomierz)

Następny referat pt. *Włoski system finansowania Kościoła i innych związków wyznaniowych* zaprezentował prof. dr hab. Giorgio Feliciani (Mediolan).

Na mocy konkordatu włoskiego z 18 lutego 1984 r. ustanowiona została Komisja dwustronna, której celem było przygotowanie nowych rozwiązań prawnych, dotyczących finansowania instytucji kościelnych we Włoszech z kasy państwowej. Prace Komisji były tak intensywne, że podjęte decyzje uzyskały moc obowiązującą w momencie ratyfikacji Konkordatu, która miała miejsce 3 czerwca 1985 r. Zgodnie z dyspozycją ustawy z 20 maja 1985 r. poświęconej dobru kościelnemu i utrzymaniu duchowieństwa, w każdej diecezji winien być erygowany decyzją kompetentnego biskupa instytut diecezjalny, którego celem będzie zapewnienie *godziwego i sprawiedliwego utrzymania duchownych, którzy pełnią służbę dla dobra diecezji*. Określenie kwot przewidzianych na ten cel, a także zasady funkcjonowania tych instytutów określa powołana w tym celu Komisja Konferencji Episkopatu. W rzeczywistości, aby ustalić wysokość sumy należnej poszczególnym księżom, Konferencja biskupów przyjęła system punktowy, który uwzględnia różne czynniki, np.: zajmowane stanowisko, lata kapłaństwa, sytuacja ekonomiczna parafii w której kapłan sprawuje posługę itp.

Następnie ksiądz diecezjalny pod koniec każdego roku przedstawia Instytutowi uzyskane przez siebie dochody (za posługę w parafii, nauczanie religii w szkole itd.). Na podstawie tych danych instytut przewiduje jeśli to konieczne dodanie datku pieniężnego zainteresowanemu w takiej wysokości, aby otrzymane wynagrodzenie było całkowicie równe sumie ustalonej przez Konferencję Episkopatu.

Instytut diecezjalny zasadniczo realizuje swoje zadania przy użyciu własnych środków pochodzących z dawnych dóbr beneficjalnych. Ustawa przewiduje jednak możliwość dofinansowania tej działalności z funduszy publicznych. Suma ta nie może przekroczyć 2 milionów lirów rocznie. Ponadto każda osoba może przekazać dobrowolnie na ten cel 0,08% podatku dochodowego od osób fizycznych, o co Kościół usilnie prosi. Jest to jednak sprawa dobrowolnej decyzji obywateli i mechanizm ten nie ma nic wspólnego z podatkiem kościelnym stosowanym w Niemczech czy innych krajach europejskich.

Ostatni referat pierwszego dnia obrad Konferencji, dotyczący zasad funkcjonowania systemu finansowania Kościoła w Hiszpanii, wygłosił ks. lic. Leszek Czerwiński, doktorant Papieskiego Uniwersytetu w Salamance.

Po śmierci gen. Franco Stolica Apostolska i Państwo Hiszpańskie zawarły w 1979 r. pięć odrębnych umów normujących relacje między Kościołem i państwem w tym również sprawy ekonomiczne. Nowy porządek ekonomiczny opiera się o współpracę między państwem, Konferencją Episkopatu, diecezjami i parafiami. Fundamentalną rolę pośrednika między funduszami przyznawanymi przez państwo, a następnie rozdzielanymi w diecezjach odgrywa Wspólny Fundusz Międzydiecezjalny. Przy tworzeniu budżetu tego funduszu bierze się pod uwagę trzy pozycje:

1. Dotacje pochodzące z asygnacji podatkowych i subwencji państwowej

Współpraca ekonomiczna Kościoła i państwa zawiera się przede wszystkim w systemie asygnacji podatkowej. W umowie konkordatowej z 1979 r. nakreślono trzy etapy finansowania Kościoła.

W pierwszym etapie państwo wyznacza w Budżecie Generalnym Państwa subwencję, która ma być przekazana Kościołowi katolickiemu. Subwencja jest co roku aktualizowana zgodnie z dochodami Budżetu, biorąc pod uwagę cele na które przeznaczają się Kościół. Z tej racji Konferencja Episkopatu przedkłada sprawozdanie z wykorzystania przyznanych funduszy.

W drugim etapie mamy do czynienia z systemem mieszanym, subwencji budżetowej oraz deklaracji podatkowej. W 1988 r. państwo zdecydowało jednostronnie o przyznaniu dla Kościoła katolickiego określonego procentu od podatku osobistego. Osoby fizyczne objęte obowiązkiem podatkowym mają prawo do przeznaczenia części swojego podatku na potrzeby Kościoła lub cele społeczne. (ok. 0,05%)

Trzeci etap, który rozpoczął się w 1991 r. miał doprowadzić do finansowania się Kościoła wyłącznie z deklaracji podatkowych. Zgodnie z tym każdego roku Kościół katolicki miesięcznie miał otrzymywać na konto 1/12 sumy asygnaty podatkowej z poprzedniego roku, z poprawką po otrzymaniu całości zeznań podatkowych. Etap ten ma trwać aż do czasu zadeklarowanego samofinansowania się Kościoła.

2. Dochody własne funduszu

Chodzi o pieniądze rozdzielane między diecezje oraz sumy do zapłaty na Ubezpieczenie Społeczne Duchownych.

3. Składki diecezjalne

Pozycja do tej pory nie została należycie zrealizowana. Okazuje się np., że spośród 67 diecezji istniejących w Hiszpanii 7 posiada ponad 50% wiernych zaś pozostałych 60 – resztę. Ponadto zróżnicowanie demograficzne sprawia, że istnieje kilka diecezji liczących ponad 2 mln mieszkańców, zaś 10 diecezji posiada ich mniej niż 200 tys. Dlatego konieczne jest rozwinięcie pewnej wspólnoty dóbr, tak aby diecezje miały dostęp do źródeł o charakterze ponaddiecezjalnych czy ogólnopaństwowym.

Po zakończeniu referatu odbyła się dyskusja z udziałem: ks. dr. Waldemara Gałązki (Sandomierz), ks. prof. dr. hab. Józefa Krukowskiego, (KUL, ATK), ks. prof. dr. hab. Jana Dudziaka (PAT), ks. dr. Mirosława Sitarza.

Sesji przedpołudniowej drugiego dnia obrad Konferencji przewodniczył ks. prof. dr. hab. Andrzej Dzięga, Dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL.

Pierwszy referat, omawiający system finansowania Kościoła na Węgrzech wygłosił dr Balazs Schanda z Budapesztu

Konstytucja węgierska gwarantuje specjalną ochronę wolności religijnej w zakresie uzewnętrzniania własnych wierzeń, co może nastąpić nie tylko w aktach kultu i nauczania, lecz także w inny sposób. Autonomia, finansowa niezależność i operacyjność Kościoła i innych związków wyznaniowych jest podstawowym warunkiem zabezpieczenia wolności religii. Wszystko to przez ostatnie dziesiątki lat było łamane przez agresywną politykę totalitarnego państwa. Państwo powinno działać w tym kierunku, aby zapewnić operacyjność Kościoła, jednak ma czynić to tak, aby zachować pozytywną neutralność. Finansowanie Kościoła na Węgrzech następuje z kilku źródeł:

1. Ofiary i dobrowolne składki wiernych – Kościół gromadzi i administruje tymi dochodami. Są one zwolnione z opodatkowania. Władze publiczne nie mają prawa domagać się jakichkolwiek informacji o tego typu dochodach.
2. Pomoc zagraniczna – odegrała decydującą rolę w finansowaniu Kościoła w czasach komunizmu. Obecnie rola tej pomocy zmalała. Jednak najaktywniejsze ruchy religijne na Węgrzech w dalszym ciągu opierają swoją działalność na pomocy zagranicznej.
3. Rewindykacja dóbr kościelnych – Kościół może zgłaszać roszczenia o odzyskanie swych nieruchomości, które zostały przejęte przez władze komunistyczne po 1948 r.
4. Finansowanie Kościoła przez podatek dochodowy – każdy podatnik może sam zdecydować o przeznaczeniu 0,5% własnego podatku dochodowego od osób fizycznych na potrzeby Kościoła. Dokonuje tego przez wypełnienie stosownej deklaracji. System ten został wprowadzony w 1998 r. i przez pierwsze lata ma charakter eksperymentalny.
5. Finansowanie instytucji publicznych – Kościół pełni doniosłą rolę służebną wobec społeczeństwa. Stosownie do odpowiednich przepisów prawa, Kościół podejmując działalność publiczną ma zagwarantowaną pomoc z budżetu państwa w takiej samej wysokości jak inne instytucje publiczne spełniające te same cele.
6. Dotacje dotyczące dziedzictwa kultury – Kościół otrzymuje subsydia z budżetu państwa (określone przez ustawę budżetową) na konserwację, renowację pomników i dzieł sztuki a także na prowadzenie bibliotek, muzeów itp.

7. Dotacje dyskrecjonalne – jednorazowe dotacje budżetowe udzielane na działalność np. międzynarodową Kościoła (konferencje, zjazdy). Specjalna dotacja jest przewidziana w związku z obchodami Millenium węgierskiego.
8. Ulgi podatkowe – instytucje kościelne prowadzące działalność charytatywną korzystają ze zwolnień i ulg podatkowych.

Następny referat dotyczący czeskiego systemu finansowania instytucji kościelnych zaprezentował ks. prof. dr hab. Jiri R. T r e t e r a – Dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Karola Boromeusza w Pradze.

Po II Wojnie Światowej, w dniu 14 października 1949 r. uchwalona została Ustawa o finansowym zabezpieczeniu kościołów i związków wyznaniowych. Na mocy tego aktu korzyści finansowe, tzn. podstawową wypłatę, dodatek funkcyjny i premię w zależności od przepracowanych godzin, mógł czerpać tylko ten duchowny, który pracował w sektorze kościelnym za zgodą państwa. Następnie uchwalono Ustawę rządową z dnia 18 października 1949 r. w sprawie przejęcia majątków należących do Kościoła. Reżim komunistyczny dokonał konfiskaty na rzecz państwa większości dóbr kościelnych. Zabrano nie tylko nieruchomości, w których funkcjonowały katolickie szkoły, przedszkola, domy młodzieży, ale także zajęto prawie wszystkie klasztory męskie i żeńskie, a zakonników z różnych zgromadzeń umieszczono w jednym miejscu pod nadzorem policyjnym. Normalizacja stosunków między państwem i Kościołem w Czechach rozpoczęła się po Aksamitnej Rewolucji i powstaniu suwerennej Republiki Czeskiej.

Obecnie wiele spraw dotyczących materialnej strony funkcjonowania Kościoła zasadniczo uregulowano. Kościół posiada ulgi podatkowe i zwolnienia od cła na prowadzenie działalności kultowej. Państwo przewiduje również dotacje na funkcjonowanie szkół, wydziałów i uczelni katolickich, w takim samym wymiarze jak dla analogicznych instytucji prywatnych, a także wspomaga finansowo renowację obiektów kościelnych zaliczanych do dóbr kultury. Jednak nie do końca rozwiązany pozostaje problem rewindykacji dóbr kościelnych, chociaż państwo zwróciło już większość budynków klasztornych i innych posesji należących do Kościoła

Kolejny referat, zatytułowany *Finansowe zabezpieczenie Kościoła w Republice Słowackiej*, wygłosił ks. bp lic. Vladimír F i l o z Bratysławy.

Stosunek państwa do kościołów i związków wyznaniowych na Słowacji w sferze finansowania przejawia się na dwóch płaszczyznach: bezpośredniej i pośredniej.

1. Finansowanie bezpośrednie

Słowacka Rada Narodowa co roku uchwała ustawę budżetową, w której ustala określoną kwotę przeznaczoną dla kościołów i związków wyznaniowych. Środki te przekazywane są sekcji kościelnej przy Ministerstwie Kultury i przeznaczone bezpośrednio na:

- pensje duchownych,
- finansowanie urzędów kościelnych – kurii biskupich i Konferencji Episkopatu Słowacji,
- remonty zabytkowych obiektów kościelnych,
- pokrywanie części wydatków słowackiej Caritas,
- dofinansowanie szkół katolickich /szkoły katolickie nie są traktowane na równych prawach ze szkołami państwowymi/,
- pensje dla nauczycieli religii w szkołach państwowych,
- zakup elektronicznych instalacji sygnalizacyjnych chroniących zabytki kościelne (do 80% ich wartości).

2) *Finansowanie pośrednie*

- rewindykacja dóbr kościelnych
- ulgi podatkowe
- ulgi celne

Po wygłoszeniu referatów przewodniczący sesji ks. prof. dr hab. Andrzej Dziega podziękował referentom i zaprosił wszystkich uczestników do wzięcia udziału w dyskusji. Głos zabrali: ks. bp prof. dr hab. Tadeusz Pieronek, ks. prof. dr hab. Jan Dudziak (PAT Kraków), ks. Marek Paszkowski (Olsztyn), ks. dr Henryk Orzanowski (Sandomierz).

Czwartej i ostatniej sesji Konferencji, poświęconej polskiemu systemowi finansowania instytucji kościelnych w aspekcie *de lege lata* i *de lege ferenda*, przewodniczył prof. dr hab. Wojciech Góralczyk (Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości w Warszawie). Pierwszy referat wygłosił prof. dr hab. Krzysztof Ners – viceminister finansów RP

Państwo Polskie gwarantuje instytucjom kościelnym pełny udział w życiu społeczno – gospodarczym państwa. Instytucje te są uprawnione m. in. do:

- realizowania inwestycji sakralnych i kościelnych,
- nabywania, posiadania i zbywania majątku ruchomego i nieruchomego i zarządzania nim,
- zbierania składek i otrzymywania darowizn,
- korzystania ze środków masowego przekazu,
- prowadzenia działalności oświatowo – wychowawczej,
- prowadzenia działalności charytatywno – opiekuńczej.

Działalność służąca celom humanitarnym, charytatywnym, naukowym i wychowawczym podejmowana przez osoby prawne Kościoła i innych związków wyznaniowych jest na mocy ustawy o finansach publicznych z 26 listopada 1998 r. zrównana pod względem prawnym z działalnością służącą analogicznym celom i prowadzoną przez instytucje państwowe. Kryterium dostępu do środków stanowi efektywne, oszczędne i terminowe wykonanie zleconego przez administrację zadania.

Państwo nie finansuje działalności duszpasterskiej kościołów i związków wyznaniowych, natomiast finansuje lub współfinansuje zadania wykonywane przez te podmioty w różnych sferach życia społecznego, które stanowią swoisty punkt styeczności między działalnością państwa i danego podmiotu nie nastawionego na zysk. Stąd np. Państwowa Służba Konserwacji Zabytków finansuje lub dofinansowuje remonty zabytkowych obiektów sakralnych, będących wspólnym dziedzictwem kultury narodu. Rolą państwa jest stworzenie takich warunków, aby działalność podmiotów na rynku, w tym również instytucji kościelnych, rozwijała się dla dobra wspólnego wszystkich obywateli. Stąd wynika szereg rozwiązań, które ułatwiają funkcjonowanie instytucji kościelnych. Dotyczą one m. in. podatku dochodowego, podatku od nieruchomości, podatku od spadków i darowizn oraz ceł.

Strona państwowa gwarantuje ponadto katolickim placówkom oświatowym i szkolnym udzielenie dotacji z budżetu państwa lub organów samorządu terytorialnego. Gwarancje tych subwencji są wyrazem poszanowania równości praw rodziców – jako podatników posyłających swoje dzieci do szkół prywatnych lub społecznych z tymi rodzicami, którzy posyłają je do szkół publicznych.

Po wygłoszonym referacie głos w dyskusji zabrali: ks. bp prof. dr hab. Tadeusz Pieronek, prof. dr hab. Giorgio Feliciani, ks. bp lic. Vladimir Filo, prof. dr hab. Wojciech Góralczyk, ks. bp Edward Frankowski, ks. dr Waldemar Gałązka.

Jako ostatni wystąpił z referatem konkluzyjnym ks. bp prof. dr hab. Tadeusz Pieronek – Przewodniczący Komisji Konkordatowej.

Gratuluję polskim kanonistom, którzy zorganizowali konferencję na temat finansowania instytucji kościelnych w Europie. Jest to zagadnienie bardzo aktualne i stanowiące nie lada problem dla państwa i Kościoła w Polsce. Nie zadajemy pytania, czy Kościołowi są potrzebne środki materialne ponieważ mamy świadomość, że do wypełnienia niektórych zadań są one Kościołowi niepotrzebne, a do innych niezbędne.

Mimo wysiłków ustawodawcy kościelnego, których rezultat widoczny jest w Kodeksie Prawa Kanonicznego, praktycznie nie funkcjonuje w Kościele powszechnym jeden uniwersalny model pozwalający zaspokoić potrzeby materialne instytucji kościelnych. W każdym bowiem kraju materialny byt Kościoła oparty jest na odmiennych zasadach ukształtowanych przez warunki historyczne, przyjętym w danym kraju modelu stosunków państwo – Kościół i wielu innych czynnikach.

Kościół w Polsce żyje od wieków z ofiar składanych przez wiernych. W świadomości polskiego Kościoła mocno zakorzeniona jest świadomość obowiązku świadczenia na utrzymanie instytucji kościelnych. System ten, chociaż nigdy nie zawiódł, nie może zaspokoić Kościołowi środków potrzebnych na prowadzenie działalności tak szerokiej, jaka się otwarła po przełomie 1989 r. Jest to działalność charytatywna, szkolnictwo, praca w szpitalach i środki masowego przekazu.

Należy podkreślić, że w systemie totalitarnym finanse kościelne funkcjonowały w podziemiu, czego w wolnym kraju nie da się obronić żadnym argumentem i stąd pilna potrzeba ich uporządkowania. Warto więc przyjrzeć się rozwiązaniom stosowanym w innych krajach, bo jeśli nawet nie da się zastosować ich w naszej polskiej rzeczywistości, wiele można się nauczyć.

Na zakończenie ks. prof. dr hab. Józef K r u k o w s k i w imieniu organizatorów Konferencji podziękował gospodarzom, wszystkim referentom, zaproszonym gościom i uczestnikom Spotkania. Wspólna modlitwa zakończyła obrady.

Ks. Krzysztof Warchałowski